

GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ'DA "ÖLÜM"Ü TANIMLAYAN İFADELER

The Phrases Which Describe "Death" In Gülşen-i Şu'arâ

Savaşkan Cem BAHADIR¹

¹ Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü, sacemb@ktu.edu.tr, orcid.org/ 0000-0003-4490-213X.

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received: 10.09.2022
Kabul/Accepted: 28.10.2022

DOI:10.20322/littera.1173542

Anahtar Kelimeler

Şair Tezkireleri, Gülşen-i Şu'arâ, Ahdî, ölüm.

ÖZ

Ahdî'nin 1563 yılında tertip ettiği ve içerisinde 381 şairin biyografisini barındıran *Gülşen-i Şu'arâ* Anadolu sahasında yazılmış ilk tezkirelerdendir. Her tezkire yazarı gibi Ahdî de kendine has üslubu ile eserini, diğer tezkire müelliflerinden ayırmaya gayret etmiştir. Hazırlanan çalışmada Ahdî'nin *Gülşen-i Şu'arâ* isimli tezkiresinde yer alan şair biyografileri incelenerek bahsi geçen metinlerde "ölüm" ve "ölüm"ü tanımlayan ifadeler tespit edilmeye çalışılmıştır. *Gülşen-i Şu'arâ*, daha önce yayımladığımız, Âşık Çelebi'nin tezkiresinde ölümü inceleyen "*Meşâ'irü's-Şuarâ*"da "Ölüm"ü Tanımlayan İfadeler- I ve II", isimli makalelerin sonuç bölümünde belirtildiği gibi on altıncı yüzyılda yazılmış şuarâ tezkirelerinin ölüm kavramı etrafında incelenmesi noktasında ele alınan diğer tezkiredir. Çalışma neticesinde Ahdî'nin de tıpkı Âşık Çelebi gibi bir şairin ölümü hakkında bilgi verirken farklı kelimeleri kullandığı bazen de ölüm kavramını tasvirler yer vererek okuyucuya aktardığı görülmüştür. Çalışma iki bölüm olarak düzenlenmiştir. İlk bölümde Ahdî'nin ölüm kavramını basit ifadelerle tasvir ettiği şair biyografilerine ikinci bölümde ise ölümün sanatlı ifadelerle tasvir edildiği şair biyografilerine yer verilmiştir. Çalışmanın içeriğini zenginleştirmek amacıyla *Gülşen-i Şu'arâ*'da yer alan ölüm ile ilgili kavramlar, daha önce hazırlanmış olan "*Meşâ'irü's-Şuarâ*"da "Ölüm"ü Tanımlayan İfadeler- I ve II" isimli makalelerde yer alan ölümü tanımlayan ifadelerle birlikte tablolar halinde okuyucuya sunulmuş ve bu şekilde bir karşılaştırma yapılmaya çalışılmıştır. Bu sayede ölüm kavramı etrafında şekillenmiş olan kelime kadrosu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

ABSTRACT

Keywords

Poet Tazkires, Gülşen-i Şu'arâ, Ahdî, death.

Gülşen-i Şu'arâ, which was prepared by Ahdî in 1563 and contains the biographies of 381 poets, is one of the first biographies written in the Anatolian field. Like every tazkire writer, Ahdî tried to distinguish himself from other tazkire writers with his unique style. In the prepared study, the biographies of the poets in Ahdî's tazkire named *Gülşen-i Şu'arâ* were examined and the expressions defining "death" and "death" in the mentioned texts were tried to be determined. *Gülşen-i Şu'arâ* is another tazkire that plans to examine death in 16th century tazkires. First article about this topic was which examined Âşık Çelebi's tazkire titled "The phrases Which Describe "Death" In *Meşâ'irü's-Şuarâ* I and II. As a result of the study, it was seen that Ahdî, just like Âşık Çelebi, used different words while giving information about the death of a poet, and sometimes he conveyed the concept of death to the reader by giving descriptions. The study is organized in two parts. In the first part, poet biographies in which Ahdî describes the concept of death with simple expressions, and in the second part, poet biographies in which death is depicted with artful expressions are included. The statements about death in two poet tazkires are given in tables and compared.

Atıf/Citation: Bahadır, S. C. (2022), "Gülşen-i Şu'arâ'da "Ölüm"ü Tanımlayan İfadeler", *Littera Turca, Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 8/4, 733-744.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Savaşkan Cem BAHADIR, sacemb@ktu.edu.tr

GİRİŞ

Ahdî ve eseri *Gülşen-i Şu'arâ*, tezkire kültürünün Anadolu sahasında yerleşmesi noktasında önemli bir mihenk taşıdır. İçerisinde yer alan şair sayısının yüksek olması, diğer tezkirelerde yer almayan 149 şairin biyografisini ihtiva etmesi ayrıca bugünkü İran, Azerbaycan, Buhara, Mısır, Suriye coğrafyasından şairlerin *Gülşen-i Şu'arâ*'da yer alması, bu tezkirenin edebiyat tarihindeki önemini gösteren sebeplerinden birkaçıdır. Hazırlanan çalışmada 1563 yılında tamamlanan *Gülşen-i Şu'arâ*'da yer alan 381 şair biyografisi incelenerek Ahdî'nin şairlerin ölümlerini anlatırken kullandığı kavramlar tasnif edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada tekrarlarla birlikte kırk sekiz şair biyografisinde "ölüm" ü tanımlayan ifadeye rastlanmıştır. Dört şairin biyografisinde ise bahsedilen kişilerin nasıl öldükleri anlatılmaktadır. Hazırlanan çalışmada Süleyman Solmaz'ın yayımladığı Ahdî ve *Gülşen-i Şu'arâsı (İnceleme-Metin)* isimli eser kaynak olarak kullanılmıştır. Makalede bir karışıklığa sebep verilmemesi adına (Ahdî, bazen sözünü ettiği şairin ölümünü anlatırken bazen de şair biyografisinde başka bir şahıstan ve onun ölümünden bahsetmektedir.) ölüm ile ilgili ifade hangi şairin biyografisinde yer alıyorsa o şairin adı ve ifadenin bulunduğu sayfa numarası dipnotta verilmiştir. Aşağıdaki ilk bölümde altı başlık altında otuz dört şair biyografisinde ölümün basit ifadelerle tasvir edildiği ikinci bölümde ise on başlık altında on altı şair biyografisinde ölümün sanatlı ifadelerle tasvir edildiği tespit edilmiştir. Aşağıda *Gülşen-i Şu'arâ*'dan alınan metin parçalarından uzun olanlar hacmin artmaması için kesilerek (...) işareti ile gösterilmiştir.

1. "Ölüm"ün Basit İfadelerle Tasvir Edildiği Şair Biyografileri

Gülşen-i Şu'arâ'da Ahdî'nin şair biyografilerinde ölümü anlatırken daha çok sanatlı söyleyişten uzak ifadeleri tercih ettiği görülmektedir. Ahdî'nin sanatlı söyleyişten uzak olarak ölümü tanımladığı yedi ifade şunlardır: Fevt olmak, terk-i 'âlem etmek, vefat etmek, mevt, rihlet etmek, veda' etmek, meyl-i zîr-i zemîn kılmak. Ahdî'nin toplamda yedi kavramla ölümü ifade ettiği görülmektedir. Bu ifadeler aşağıda en çok kullanılanlardan en az kullanılanlara doğru sıralanmıştır.

a. Fevt olmak:

Sözlüklerde ölüm, mevt, vefat anlamına gelen "fevt" ifadesi, Ahdî tarafından ölümü tanımlamak için en sık kullanılan kavramdır. *Gülşen-i Şu'arâ*'da on beş şair biyografisinde "fevt" ifadesi kullanılmaktadır.

"(...)Anatoli paşası iken fevt oldı"¹; "(...) Bagdâd kâdîsı iken fevt olan (...) "²; "(...) sancak begi olmuş iken fevt olmuş"³; "(...) maraz-ı ta'ûn ile fevt oldı"⁴; "(...) fevt oldı"⁵; "(...) fevt oldukda (...) "⁶; "Dâniş-mend iken fevt olmuş (...) "⁷; "(...)müferrihü'l-bâl iken fevt oldı"⁸; "Bu şî'ri didügi günüñ ertesi fevt oldı"⁹; "(...) El emru biyedillah hükmince anlar fevt oldukda (...) "¹⁰; "Zümre-i mülâzimînden iken fevt olmuş"¹¹; "(...) Sinan Paşa fevtine bir târîh-i âbdâr dimiş (...) "¹²; "Rûm İli beglerbegisi olup fevt olan (...) "¹³; "Semâniye'de müderris iken fevt olmuşdur (...) "¹⁴; "Dahi huçeste-sıfâtuñ Zâtî fevtine(...) "¹⁵

b. Terk-i 'âlem etmek/ Terk-i rûy-ı zemîn:

Dünyayı terk etmek anlamına gelen ifade *Gülşen-i Şu'arâ'* da sekiz kez kullanılmıştır. Terk-i 'âlem ifadesi metinde, "terk-i 'âlem-i fânî, 'âlem-i fânîyi terk" gibi değişik şekillerde kullanılmıştır.

"(...) evân-ı cevânîde terk-i 'âlem-i fânî (...) "¹⁶; "(...) 'âlem-i fânîyi terk kılup (...) "¹⁷; "(...) terk-i rûy-i zemîn kılup (...) "¹⁸; "(...)mülk-i bekâyı özleyüp terk-i 'âlem-i fânî kılup (...) "¹⁹; "(...) terk-i 'âlem-i fânî idüp (...) "²⁰; "(...)terk-i 'âlem-i fânî (...) "²¹; "(...) terk-i 'âlem-i fânî kılup (...) "²²; "(...) ve terk-i 'âlem-i fânî kıldı"²³

c. Vefat etmek:

Bugün de ölümü anlatmak için kullanılan vefat kelimesi, Ahdî tarafından yedi biyografide ölümü tanımlamak için kullanılmıştır.

¹ Cenâbî Paşa 105.

² Derviş Çelebi 169.

³ Fikrî Beg 188.

⁴ Cüdâyî-i 'Acem 258.

⁵ Derûnî 303.

⁶ Rindî 334.

⁷ Zînetî-i Sirozî 335.

⁸ Kâtibî 492.

⁹ Lâzımî 506.

¹⁰ Lisânî 508.

¹¹ Riyâzî-i Üskübî 316.

¹² Sihri 355.

¹³ Sırrî 357.

¹⁴ Fikrî Efendi 463.

¹⁵ Kandî 484.

¹⁶ Mehmed Çelebi 138.

¹⁷ Rusûhî-i Hamîdî 330.

¹⁸ Selmân 344.

¹⁹ Sâlikî 358.

²⁰ 'Iyânî 448.

²¹ Firdevsî 470.

²² Fedâyî 482.

²³ Murâdî-i 'Acem 543.

"(...) mukâbecilik mansıbında iken vefât itmiş"²⁴;" (...) âheng-i huld-ı berîn idüp vefat itdi"²⁵; "Sene isnâ ve seb'in ve tis'â mi'enüñ Recebinde vefât itdi"²⁶; "(...) Ferec nâm bir mültezim-i serencâm vefât idüp (...)"²⁷; "(...) vezir-i a'zâm Mustafâ Paşa vefât idüp (...)"²⁸; "(...) vezir-i a'zâm merhum vefât eyledükde (...)"²⁹

ç. Mevt:

Gülşen-i Şu'arâ'da iki biyografide kullanılan mevt ifadesi ölüm, ahirete göç etmek, dünyadan gitmek anlamında kullanılan bir ifadedir.

"Bîmâr olup mevt zamânında (...)"³⁰; "(...) Hayâlî mevtine dimiş (...)"³¹

d. Rihlet etmek:

Ahdî; geçmek, göçmek, göç eylemek, ölmek anlamlarına gelen rihlet ifadesini sadece bir biyografide kullanmıştır.

"(...) 'âlem-i fânîden darü'l-bekâya rihlet idüp (...)"³²; "(...) 'âlem-i fânîden kişver-i câvidânîye revân oldı."³³

e. Veda' kılmak:

Ayrılık anlamında kullanılan veda kelimesi Gülşen-i Şu'arâ'da bir kez geçmekte ve ölüm tarihiyle birlikte kullanılarak dostlara veda edilmesi ifadesi ile bugün de olduğu gibi ölüm anlatılmaktadır.

"(...) yârâna vedâ' kılmışlar(...)"³⁴

f. Meyl-i zîr-i zemîn kılmak:

Zîr-i zemîn ifadesi yerin altı anlamına gelmektedir. Rızâyî'nin ölümü Ahdî tarafından anlatılırken en yüce bahçeyi (cennet) istedi ve yerin altına meyletti denilerek şairin öldüğü anlatılmaktadır.

"(...) müteveccih-i ravza-i berîn ve meyl-i zîr-i zemîn kıldı."³⁵

2. "Ölüm"ün Sanatlı İfadelerle Tasvir Edildiği Şair Biyografileri

Gülşen-i Şu'arâ'da şair biyografileri incelendiğinde Ahdî'nin ölüm kavramını bizlerin bugün de kullandığına benzer şekilde basit olarak tarif edilebilecek ifadelerle anlatmasının yanında şairane ifadeler kullanarak da tasvir ettiği görülmektedir. Ahdî eserinde ölümü sekiz farklı kavrama benzetmiştir. Bu kavramlar: Sarsar, ravza, raht-i 'azimet,

²⁴ Hüsâm Beg 276.

²⁵ Sehâbî-i 'Acem 342.

²⁶ Sehâyî 361.

²⁷ Şemsî-i Divâne 376.

²⁸ Şemsî-i Divâne 376.

²⁹ Muhîti Efendi 527.

³⁰ Ümîdî 215.

³¹ 'Arşî 435.

³² Sultân Mehmed 102.

³³ Celîlî 251.

³⁴ Hüseyinî-i Bagdâdî 270.

³⁵ Rızâyî 331.

can atmak, derya, peyk, saray ve şaraptır. Aşağıda bu ifadeler, içerisinde yer aldığı şair biyografileri ve oralardan yapılan alıntılara yer verilerek izah edilmeye çalışılmıştır.

a. Sarsar/Rüzgâr:

Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ*'da ölüm kavramını; soğuk ve şiddetli rüzgâr anlamına gelen sarsar kelimesi ile ifade etmiştir. Ahdî üç şairin biyografisinde bu kavram ile ölümü anlatmıştır. Ahdî, ölümü sarsara benzettiği ilk metinde Sultan Mehmed'in (Fatih Sultan Mehmet) gül ağacı gibi olan boyunun yokluğun sert rüzgârı ile kırıldığını söylemektedir. Metinden anlaşılacağı üzere fâniliğin rüzgârı ile karşılanan kavramın ölüm olduğu gözükmektedir. İkinci metinde ise "sarsar" kavramı ile "ecel" ifadesi bir tamlama olarak karşımıza çıkmaktadır. Ahdî ölümün şiddetli rüzgârının Cevherî'nin hayat ağacını kırdığını söylemektedir. Rûhî'nin ölümünün anlatıldığı son metinde ise yine şairin ömrünün baharında olduğu ancak yokluğun sert rüzgârının ona ulaştığını yani öldüğünü anlatmaktadır. Her üç metinde de hayatın ağaç/gül ağacı; ölümün ise bu ağaçları kıran sarsara benzetilmesi dikkat çekicidir.

"(...)sarsar-ı bâd-ı fenâdan gülbin-i kaddi şikest (...)"³⁶; "(...) sarsar-ı ecel añâ dest-res bulup nahl-i hayâtın şikest itdi"³⁷; "(...) mîvesinden berhûrdâr olmadın sarsar-ı bâd-ı fenâ serv-i hırâmânına yol bulup (...)"³⁸

b. Ravza:

Ravza kelimesi sözlüklerde sulu yer, bahçe, bostan, çimenlik yer anlamlarına gelmektedir. Nâsirin bu kavramı 'adn, kuds ve câvidânî kelimeleri ile birlikte kullanması ile birlikte terkiplerin doğrudan cenneti çağrıştırmasına sebep olmuştur. Dolayısı ile Ahdî'nin bu ifadelerle üç şairin ölümünü anlattığı görülür. Seyfî ve Lutfî-i 'Acem'in biyografilerinde ruhların kuşa teşbih edilmesi ile adeta cennete uçtukları imajı yaratılmaya çalışılmıştır. Medhî-i İstanbûlî isimli şairin biyografisinde ise cennetin, ebedî bahçe olarak tahayyül edildiği ve şairin oraya meylettiği anlatılmaktadır.

"(...) aheng-i ravza-i 'adn ü kevser itmiş"³⁹; "(...)murg-ı rûh-ı pâkin ravza-i kudse ta'zimle (...)"⁴⁰; "(...)terk-i 'âlem-i fânî ve meyl-i ravza-i câvidânî kıldı"⁴¹

c. Raht-ı 'azîmet:

Gülşen-i Şu'arâ'da ölümün/ahiretin gidilecek bir mekân olarak düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Bu sebeple raht-ı 'azîmet/ hazırlığını yapıp yola çıkmak ifadesinin ölüm karşılığında kullanıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. *Gülşen-i Şu'arâ*'da iki şair biyografisinde rastlanan bu ifade, Eflâtûn-ı 'Acem biyografisinde, Ârif Çelebi'nin ölümü anlatılırken dünyadan (darü'l-fenâ) ahiret (sûy-ı bekâ) tarafına yola çıktı şeklinde kullanılmış iken; Mevlânâ Kâtib

³⁶ Sultân Mehmed 102.

³⁷ Cevherî 256.

³⁸ Rûhî 329.

³⁹ Seyfî 359.

⁴⁰ Lutfî-i 'Acem 506.

⁴¹ Medhî-i İstanbûlî 548.

biyografisinde Sâlih Paşa'nın ölümü anlatılırken cennet bahçesine (ravza-i cennet) gitmek olarak karşımıza çıkmaktadır.

"(...) dârü'l-fenâdan sûy-ı bekâyâ raht-ı 'azîmet (...)"⁴²; "(...) ve Sâlih Paşa-yı merkûm raht-ı 'azîmeti ravza-i cennete (...)"⁴³

ç. Can atmak:

Bir şeyi şiddetle istemek anlamında kullanılan can atmak ifadesi de Ahdî tarafından ölümü anlatmak için kullanılmıştır. Kanunî Sultan Süleyman'ın oğlu Cihangîr sultan olarak tanıtılır. Ölümü hakkında bilgi verilirken onun Halep'te iken beka âlemini (ahirete) şiddetle istediği (muhtemelen çektiği rahatsızlıklar göz önünde bulundurularak) ve oraya doğru yola çıktığı anlatılmaktadır.

"(...) Halep'de 'âlem-i bekâyâ cân atup revâne oldı."⁴⁴

d. Derya:

Gülşen-i Şu'arâ'da, Dânişî'nin Mısır'a gitmek için bindiği geminin denizde battığı ve bu sebeple öldüğü anlatılmaktadır. Ahdî de bu olaydan hareketle Dânişî'nin ölümünü anlatırken şairin vücudunu bir gemiye benzetmiştir. Ancak bu gemi denizde batmış ve istenilen sahile çıkamamıştır. Bu ifadeden hareketle şairin vücut gemisinin battığı denizin ölüm olduğu anlaşılmaktadır.

"(...)âhirü'l-emr keştî-i vücûdları ol seferde deryâyâ müstagrak olup (...)"⁴⁵

e. Peyk:

Peyk kelimesi modern anlamda postacı olarak değerlendirilebilecek bir ifadedir. Sözlük anlamı haber ve mektup götürüp getirmekle görevli kişi anlamına gelmektedir. Ahdî, Bidârî isimli şairin ölümünü anlatırken ölümü peyk olarak hayal etmiştir. "Ecel peyki" ifadesi ile de bu anlamı perçinlemiştir.

"(...)ecel peyki aña dest-res buldı."⁴⁶

f. Saray:

Ölümün sanatlı olarak ifade edildiği bir başka şair biyografisi de Mehemmet Efendi'nin anlatıldığı bölümdür. Bu bölümde yine dünya, dârü'l-fenâ olarak tanımlanmakta ve ahiret, 'âlem-i bekâ olarak anılmaktadır. Ancak Ahdî hayalinde Mehemmet Efendi'nin dünyadan ayrılarak ahiret sarayına doğru yöneldiğini anlatmaktadır. Dolayısı ile saraya doğru ulaşmak ifadesinin ölüm olduğu anlaşılmaktadır.

⁴² Eflâtûn-ı 'Acem 205.

⁴³ Mevlânâ Kâtib 498.

⁴⁴ Sultân Cihangîr 104.

⁴⁵ Dânişî 299.

⁴⁶ Bidârî 237.

"Âkîbetü'l-emr dârü'l-fenâdan cânib-i serây-ı 'âlem-i bekâyâ 'âzîm ve taraf-ı huld-ı berîne ve sûy-ı (...)"⁴⁷

g. Şarab:

Ahdî *Gülşen-i Şu'arâ'*'da, Penâhî isimli şairin biyografisinde Ankebut Suresi 57. Ayette yer alan "Her can ölümü tadacaktır." ifadesini şaraba benzetmektedir. Metinden Penâhî'nin ebedî bahçeyi (cenneti) istediği ve bu şarabı içtiği yani öldüğü anlaşılmaktadır.

"(...) "Küllü nefsin zâikatü'l-mevt"⁴⁸ şarâbın nûş (...)"⁴⁹

Tablo 1

Sıra	Ölüm İçin Kullanılan Tabir	Tekrar Sayısı
1	Fevt Olmak	16
2	Terk-i 'Âlem Etmek	8
3	Vefat Etmek	7
4	Sarsar/ Rüzgar	3
5	Ravza	3
6	Mevt	2
7	Rahat-ı 'âzîmet	2
8	Rihlet Etmek	1
9	Can atmak	1
10	Saray	1
11	Şarap	1
12	Peyk	1
13	Veda' Kılmak	1
14	Derya	1
15	Zîr-i zemîn	1

⁴⁷ Mehmed Efendi 137.

⁴⁸ Ankebut Suresi, 29/57. Her can ölümü tadacaktır.

⁴⁹ Penâhî 236.

Ahdî de eserinde Âşık Çelebi gibi bazı şairlerin ölümlerinin nasıl olduğunu kaydetmiştir. Figânî'nin asıldığını, Sa'î Çelebi ve Sâmî'nin şehit olduklarını ayrıca Fuzûlî'nin taundan öldüğünü şu şekilde anlatmaktadır:

"Nâgâh kazâ-yı âsmânî ve belâ-yı nâgehâniye râst gelüp ol ser-efrâze töhmet-i gammâz ugrayup bir matla'-ı hicv-âmiz vezîr olan İbrahîm Paşa hakkında dimişler diyü salbına emr olunmuş. Dâr-ı İstanbûl'da ber-dâr olup ser-efrâz-ı dünyâ ve mümtâz-ı 'ukbâ olmuş."⁵⁰; "'Âkıbetü'l-emr aksâ-yı maksûda irmeden ol magfûr-ı sa'îd şimşîr-i tîz ile kendü memlûki bir büt-i hûn-rîzûñ elinde şehîd oldu."⁵¹; "(...) Sâmî tahallüs ihtiyâr kılmış ve ehl-i dünyâ içre sâhib-i i'tibâr olup müşârünileyh Kızılbaş cenginde mevcûd bulunup ol merhûm-ı sa'îd mezkûr gazâda şehîd olmuşlar."⁵²; "(...)sene selâse ve sittîn ve tis'â mi'ede maraz-ı tâ'ûn ile mat'ûn olup diger-gûn olmuşdur."⁵³

Hazırlanan makalenin amaçlarından biri öz kısmında da belirtildiği üzere 16. yüzyılda yazılmış tezkirelerin tamamının taranarak ölüm kavramı hakkında tezkire yazarlarının nasıl bir yaklaşım sergilediğini gün ışığına çıkarmaktır. Bu sebeple makalenin aşağıdaki bölümünde daha önce yayımladığımız "Meşâ'irü's-Şuarâ'da Ölümü Tanımlayan İfadeler I ve II" isimli makalelerde yer alan, ölüm etrafında şekillenen ifadelerle Gülşen-i Şu'arâ'da yer alan ve ölüm etrafında şekillenen ifadelerin karşılaştırılması uygun görülmüştür. Bunun amacı hem Âşık Çelebi'nin hem de Ahdî'nin, biyografilerinde şairlerin ölümlerini nasıl kurgulayıp metne döktüklerini gösterebilmektir.

Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâ'da yer alan ölümü tanımlayan ifadeler ile Âşık Çelebi'nin Meşâ'irü's-Şuarâ'sında yer alan ölümü tanımlayan ifadeler kıyaslandığında karşımıza aşağıdaki tablo çıkmaktadır.

Tablo 2

	Meşâ'irü's-şuarâ'da Ölümü Sanatlı İfadelerle Tasvir Etmek İçin Kullanılan Tabirler	Gülşen-i Şuarâ'da Ölümü Sanatlı İfadelerle Tasvir Etmek İçin Kullanılan Tabirler	Meşâ'irü's-şuarâ'da Ölümü Basit İfadelerle Tasvir Etmek İçin Kullanılan Tabirler	Gülşen-i Şuarâ'da Ölümü Basit İfadelerle Tasvir Etmek İçin Kullanılan Tabirler
1	Sarsar/Rüzgâr	Sarsar/ Rüzgar	Fevt Olmak	Fevt Olmak

⁵⁰ Figânî 466.

⁵¹ Sa'î Çelebi 340.

⁵² Sâmî 350.

⁵³ Fuzûlî 461.

2	Peymane/ Câm/ Ayag	Şarap	Rihlet Eylemek/ Kılmak	Rihlet Etmek
3	Peyk	Peyp	Vefat Eylemek	Vefat Etmek
4	Deniz/ Yokluk Denizi	Deniz/ Derya	Mevti Vaki Olmak/ Mevt Olmak	Mevt
5	İnsan	Raht-ı 'Azîmet	İrtihâl Eylemek	Terk-i 'Âlem Etmek/ Terk-i Rûy-ı zemîn
6	Dest	Can Atmak	Müteveffa Olmak	Veda' Kılmak
7	Şiir	Saray	Ecel Ermek/ Eceli Yetmek	Zîr-i Zemîn
8	Satranç/ Piyon	Ravza	Ahirete Azim Olmak/ Gitmek	
9	Güneş Tutulması/ Batması		Ahirete İntikal Etmek	
10	Hayvanlar (Şahin, Şîr/ Aslan, Zağ/Karga)		Ömrü Ahir Olmak/ Ömrü Ahire Ermek	
11	Gece		Aslına İntikal Etmek	
12	Tekne/ Gemi		Can Vermek	
13	Ma'zûl Olmak		Dünyadan Gitmek	

14	Bekçi/ Şahne/ Müfettiş		Ecel Önün Almak	
15	Uyku		Ölmek	
16	Ağaç		Ömrü Fenaya Varmak	
17	Âteş			
18	Berat			
19	Dellal/ Pazar			
20	Denizci/ Kaptan			
21	Dîvân			
22	Elbise			
23	Gird-âb			
24	Hırsız			
25	İğne			
26	Karanlık			
27	Karınca			
28	Katip			
29	Kuzgun			
30	Diyar/ Âlem			
31	Şihâb			
32	Tabut			

SONUÇ

Hazırlanan makalede Ahdî'nin *Gülşen-i Şu'arâ* isimli eseri taranarak şair biyografilerinde yer alan "ölüm"ü tanımlayan ifadeler derlenmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda Ahdî'nin toplamda on beş farklı ifadeyi ölümü tanımlamak için kullandığı tespit edilmiştir. Bu ifadelerden yedi tanesi ölümün sözlük anlamı olarak tanımlanabilecek, bizim sanatlı söylemden ayrılması için basit ifade olarak tanımladığımız tabirlerdir. Geriye kalan sekiz ifade ölümün sanatlı ifadelerle tanımlandığı kavramlardır. İlk bölümde yer alan ölümü tanımlayan ifadeler toplam tekrarlar hariç otuz dört şair biyografisinden derlenmiştir. İkinci bölümde ise sanatlı söyleyişlerin yer aldığı biyografi sayısı ise on üçtür. Ahdî'nin toplamda kırk sekiz şair biyografisinde ölümü tanımladığı görülmektedir. Çalışmanın ikinci amacı *Meşâ'irü'ş-Şuarâ* ile *Gülşen-i Şu'arâ*'nın ölüm tasvirleri yönüyle karşılaştırılmasıdır. Buna göre (Âşık Çelebi'nin hazırladığı tezkirenin daha sonra yazıldığı (1586) ve hacminin daha fazla olduğu (427 şair) göz önünde bulundurulmalıdır) karşımıza şu sonuçlar çıkmaktadır: Âşık Çelebi'nin hazırladığı tezkirede yer alan ve ölümü tanımlayan toplam kırk sekiz ifade kullandığı tespit edilmiştir. Bu ifadelerden on altı tanesi "ölüm"ün basit ifadelerle tanımlandığı otuz iki tanesi ise ölümün sanatlı ifadelerle tasvir edildiği ifadedir. Ahdî ile karşılaştırıldığında Âşık Çelebi'nin "ölüm"ü çok daha zengin bir şekilde tanımladığı ortaya çıkmaktadır. Bu durum tezkire yazarının hazırladığı metinde kendi ifade yeteneğini ortaya koyması ve yazarın edebî gücü noktasında araştırmacılara bilgi vermektedir. Hazırlayacağımız diğer çalışmalar ile tezkirelerin ölüm kavramı etrafında taranması arttıkça tezkire yazarlarının nâsirik ve şairlik yönünün de açığa çıkacağı düşünülmektedir. Bu vesile ile tezkire yazarlarının şairler hakkında verdiği hükümlerin nasıl bir süzgeçten süzülerek metinlerde kendine yer bulduğu daha anlaşılır olabilecektir.

KAYNAKÇA

Bahadır, Savaşkan Cem (2013). "Klasik Türk Şiirinde Bir Motif Olarak Ölüm Sonrası Aşk", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2, 273-294.

Bahadır, Savaşkan Cem (2018). "Meşâ'irü's-Şuarâ'da "Ölüm"ü Tanımlayan İfadeler-I "Ölüm"ün Basit İfadelerle Tasvir Edildiği Şair Biyografileri", *Hikmet Akademik Edebiyat Dergisi*, 2, 220-230.

Bahadır, Savaşkan Cem (2019). "Meşâ'irü's-Şuarâ'da "Ölüm"ü Tanımlayan İfadeler- II "Ölüm"ün Sanatlı İfadelerle Tasvir Edildiği Şair Biyografileri", *Hikmet Akademik Edebiyat Dergisi*, 10, 28-46.

Batıslam, Hanife Dilek (2003). "Divan Şiirinde Âşık, Sevgili, Rakip Üçlüsü ve Ölüm", *Folklor/Edebiyat*, 9 (34), 186-199.

Cebecioğlu, Ethem. (2009). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anka Yayınları.

Devellioğlu, Ferit (1999). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.

Doğan, Muhammet Nur (2009). *Fuzûlî'nin Poetikası*. İstanbul: Yelkenli Yayınları.

Durmuş, Mustafa (2012). "Ölümü Güzelleştiren Eda: Türkçe Şair Tezkireleri ile Şairnamelerde Ölüme Bakış ve Ölümün İfade Biçimleri Üzerine", *Millî Folklor*, 94, 105-122.

İsen, Mustafa (1997). *Acıyı Bal Eylemek*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Kanar, Mehmet (2000). *Farsça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Deniz Kitabevi.

Kaplan, Yunus (2010). "Divan Şiirinde Ölüm Karşısında Âşıkların İstekleri", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(3), 3-20.

Kızıldaş, Maşallah (2018). "Beliğ Tezkiresi'nde Şairlerin Ölümünün İfade Edilişi", *Turkish Studies*, 13(28), 553-577.

Onay, Ahmet Talat (1993). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*. Ankara: T.D.V.Yayınları.

Öztürk, Murat (2012). "Mâtemin Keyfini Çıkarmak: Klasik Türk Şiirinde Ölümlere Duyulan Sevinçler", *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7 (1), 1803-1823.

Sami, Şemseddin (2002). *Kâmus-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Savran, Ömer (2009). "Klâsik Şiirimizde Ölüm Teması ve Ölümle İlgili Bazı Âdetler", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 170-188.

Solmaz, Süleyman (2005). *Ahdî ve Gülşen-i Şuarâsı (İnceleme-Metin)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Yazar, İlyas (2013). "Şair Tezkirelerinde Ölüm Bağlamında Dil ve Üslup Üzerine Bir İnceleme", *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 457-466.

Yeniterzi, Emine (1999). "Divan Şiirinde Ölüme Dair Bazı Hususlar", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 115-139.